

ELŐSZÓ

A *TOP 2000 Magyar–román* és a *TOP 2000 Román–magyar szótár* sajátos módon egyesíti a szótárak és a társalgási könyvek nyújtotta előnyöket. A leggyakoribb kétezer magyar és román szó és kifejezés összeválogatásánál figyelembe vettük a hatékony szóhasználat és mondatszerkesztés, legfőképpen a beszélt nyelvre épülő szókinccstanulás szempontjait. A két szótár hatékony eszköze lehet az iskolai nyelvtanításnak.

A *TOP 2000 Magyar–román szótárban* a magyar szavak vannak ábécé rendben elől és román megfelelőik mellettük megadva, míg a *TOP 2000 Román–magyar szótárban* a használó elől találja a román szavakat, mellettük a magyar megfelelőket. A nyelvi sajátosságok figyelembe vétele miatt a két szótár nem pontos „tükörképe” egymásnak.

A *TOP 2000 Román–magyar szótár* megadja a román címszó helyesírását, hangsúlyozását, kiejtését és szótagolását, egyúttal a román főnevek számát és nemét is. Ez utóbbi azért fontos, mert a románban, a többi újlatin nyelvtől eltérően, fennmaradt a latinból örökölt semlegesnem, amely valójában kétnemű főnevet jelöl: egyes számban a főnév hímnemű, többes számban nőnemű. Ezenkívül a címszó tartalmazza a példamondatokban szereplő szavak, szóösszetételek vagy kifejezések fordítását és azok alakváltozásait. Ezzel szótáraink hozzájárulnak a szavak és az alaktani szabályok tanulhatóságának a növeléséhez. Ily módon kapcsolódik össze a szókinccs és a nyelvtan fokozatos elsajátítása a hatékony kommunikáció révén.

A *TOP 2000 Magyar–román* és a *TOP 2000 Román–magyar szótár* segítségével a román nyelv iránt érdeklődő magyar anyanyelvű diák vagy felnőtt alapos és gyakorlati nyelvtudásra tehet szert. A szótárak ugyancsak hasznosak azoknak a román anyanyelvűeknek, akik a magyar nyelv iránt érdeklődnek.

A ROMÁN KIEJTÉS

A román ábécé 31 betűből áll, ebből nyolc magánhangzó (**a, ă, e, i, î, â, o, u**) és huszonhárom mássalhangzó (**b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ș, ț, t, v, w, x, y, z**). Az [ă], [î], [â] és az [ș], [ț] sajátos román hang és betű. Az **ă** betűn kalapos ékezet [˘], az [î], **â** betűn kúpos ékezet [ˆ] van, az **ș** és **ț** betű alatt vessző [˙].

A román magánhangzók

A román [a] hang ejtése rövid, a magyar [á] hangnak felel meg: *animă* [ánimá].

Az [ă] hang ejtése rövid, ajakkerekítés nélkül, a magyar [ö] hanghoz áll közel: *grădina* [grödinö].

A szó elején az [e] hang ejtése rövid, a magyar [é] hangnak felel meg: *elev* [élév]. A szó elején az [e] + [u] hang ejtése lehet [jé]: *eue* [jéu] vagy [éu]: *Europa* [éuropá].

Az [i] hang ejtése rendszerint rövid, a magyar [i] hangnak felel meg, a szó elején: *intrare* [intraré]; a szó belsejében: *benzina* [bénzinö]; a szó végén: *a primă* [á primí]. A szó végi hangsúlyos kettős [ii] hang ejtése hosszú, a magyar [í] hangnak felel meg: *părinții* [pörin-cí]; *informații* [informáci].

Ha az [i] hangot a szó elején **a, e, o, u** magánhangzó [i+a] [i+e] [i+o] [i+u] követi, akkor félhangzó, mert nem alkothat külön szótagot, ejtése a magyar [j]-nek felel meg: *iarnă* [járnö]; *iepure* [jépuré]; *ion* [jon], *iunie* [junié]. Ha a szó belsejében az [i] hang előtt **a, e, o** magánhangzó áll: [a+i] [e+i] [o+i] ejtése a magyar [j] hangnak felel meg: *mai* [máj]; *peisaj* [péjszázsz]; *poimaine* [pojmujné]. Két magánhangzó között az [i] ejtése rövid, a magyar [j]-nek felel meg: *femeie* [féméjé]. A szó végi [i] hang ejtése a magyar [j] hangnak felel meg: *doi* [doj]. A szó közepén vagy végén [i] hang ejtése a magyar [j]-nek felel meg: *orice* [orjicsé]; *cumpărături* [kumpöröturj].

Az [î], [â] hang jellegzetesen román hangzású. Mindkét hang az ajakkerekítés nélkül ejtett magyar [ü] hanghoz áll közel. A Román Akadémia 1953-ban megszavazta az î betű használatát az â betű helyett. 1993-ban visszaállították az 1953 előtti szabályt: a szó belsőjében az î helyett kötelező az â betű használata: *stâng* [sztüŋg]; *săptămână* [szöptömünö]. Az új szabály szerint az î betű állhat a szó elején is: *înalt* [ünált] és a szó végén: *a coborî* [á koborü]. Az î betű állhat összetett szóban, ha a második tag î betűvel kezdődik: *ne+întrerupt* [néüntrérüpt].

Az [o] hang ejtése rövid, magyar [o] hangnak felel meg: az *oraș* [orás]; *curajos* [kurázsoz] szavakban.

Az [u] hang ejtése rövid, a magyar [u] hangnak felel meg: *august* [áuguszt]; *rău* [röü].

A román kettőshangzók

Ha két egymást követő magánhangzó [a+i] ejtése-írása is egy szótagban történik, *kettőshangzóról* (diftongusról) beszélünk. Egy hangsúlyos [a] és egy hangsúlytalan [i] magánhangzóból áll: [ai] *măi* [máj]. Lásd még az [ea] *stea* [sztéá]; [eu] *leu* [léu]; az [oa] *floa-re* [floáré]; [ou] *nou* [nou] kettőshangzókat.

A román hármashangzók

A *hármashangzót* (triftongust) egy hangsúlyos és két vagy három hangsúlytalan magánhangzó alkotja. Például [iei]: *mie-i* [miéi]; [ioa]: *picioare* [pi-csioá-ré].

A román mássalhangzók

A **b, d, f, h, k, l, m, n, p, r, t, v, z** mássalhangzót ugyanúgy ejtjük, mint a magyarban. A magyartól eltérő kiejtést az alábbiakban mutatjuk be.

Ha a **c** betű után az **ă, â, o, u** betű következik, ejtése a magyar [k] hangnak felel meg: *carte* [kárté]; *câmp* [kümp]. Ha a **c** után **e** vagy **i** betű következik, ejtése a magyar [cs] hangnak felel meg: *sincer* [szincser]; *cinci* [csincs]. Ha a **c** betű után **h** betű következik, ejtése a magyar [kh] hangnak felel meg: *cheie* [khéjé]. A szóvégi [chi] ejtése a lágyított [khⁱ] mássalhangzónak felel meg: *genunchi* [dzsénunkhⁱ].

Ha a **g** betű után [a], [o], [u] magánhangzó következik, ejtése a magyar [g] hangnak felel meg: *gară* [gárö]; *gol* [gol]; *regulă* [régulö]. Ha a **g** betű után [e], [i] hang következik, ejtése a magyar [dzs] hangnak felel meg: *deget* [dédzsét]. Ha a **ghi** betűkapcsolat után **e** betű következik, ejtése a magyar [gh]-nek felel meg: *frânghie* [frünghijé].

A román [j] hang ejtése a magyar [zs] hangnak felel meg: *jo* [zsoj].

A [k] a magyar [k] hangnak felel meg, idegen eredetű szavakban: *kilometr* [kilométru].

Az [s] a magyar [sz] hangnak felel meg: *seară* [széărö].

Az [ş] a magyar [s] hangnak felel meg: *şomer* [somér].

A [ţ] a magyar [c] hangnak felel meg: *ţară* [cărö].

Az [x] magyar [ksz] hangnak felel meg: *taxiu* [táksziu]; *excursie* [ékszkurszié]. Ha az **x** betű a szó elején **e** betű után következik, ejtése a magyar [gz]-nek felel meg: *examen* [égzámén]; *exemplu* [é-gzémplu].

A **q** **w** és **y** betűket más nyelvekből átvett szavakban használják, eredeti kiejtéssel: *weekend* [ujikénd].

Hangsúly a román nyelvben

A románban szabad hangsúlyról beszélünk, mert a hangsúly a szó bármely szótagjára eshet. Abban az esetben, ha a címszó *egy* szótagú és *egy* magánhangzót tartalmaz, szótárunkban *nem* jelöljük a hangsúlyos magánhangzót: *vis* [visz], *est* [észt]; *dor* [dor]; *drept* [drépt], hiszen magától értetődik. Ha viszont egy szótagban két magánhangzó van, a hangsúlyt aláhúzással jelöljük *jo* [zsoj]; *măi* [máj]; *no* [no]. A következő szavakban a hangsúly az első szótagra esik: *fîrmă* [fîrmö]; másodikra: *program* [prográm]; harmadikra: *semnătură* [szémnötürö]; negyedikre: *antrenament* [ántrénámént].

Néhány szabályt viszont érdemes megfigyelni. A mássalhangzós [l] [r] [t] végű szavak általában véghangsúlyosak: *special* [szpéciál]; *fermier* [férmijér]; *frecvent* [frékvént]. A magánhangzóra végződő szavakban a hangsúly az utolsó előtti szótagra esik: *surpriză* [szurpri-zö]; *calitate* [kálitáté]; *fericire* [féricsiré]. A főnévi igenevekben a hangsúly az utolsó magánhangzóra esik: *a arăta* [á árötá]; *a tipări* [á tipöri]; *a încerca* [á üncsérká]. Kivétel például az *a spune* [á szpuné]

ige, mert a hangsúly az első szótagra esik, vagy az *a întrerupe* [á üntrerupé] szóban az utolsó előtti szótag a hangsúlyos.

A román szavak szótagolása, elválasztása

A románban a szó annyi szótagból áll, ahány magánhangzót, kettős- vagy hármashangzót tartalmaz. Ha *egy* magánhangzó egy szótagot alkot, nem választjuk el: *cōr* [kor]; *gōl* [gol]. Ezenkívül a kettőshangzó (diftongus) is egy szótagnak számít: *grēu* [gréu]; *geām* [dzséám]; *miél* [miél] és nem választjuk el. Ezek a szavak egyszótagúak. Ha két magánhangzót **o**, **ă** két mássalhangzó **r**, **m** választ el, két szótagról beszélünk: *for-mă* [for-mö]. Ha három magánhangzót **u**, **i**, **ă** mássalhangzók választanak el, a szó három szótagú: *sur-pri-ză* [szur-pri-zö]. A négy magánhangzó négy szótagot alkot: *ca-li-tă-te* [ká-li-tá-té], öt magánhangzó öt szótagot: *stră-i-nă-tă-te* [sztrö-i-nö-tá-té]. Ezek a szavak többszótagúak. Szótárunkban a címszavak után szögletes zárójelben jelöljük az elválasztást.

Néhány szótagolási szabály

1. A két magánhangzó közötti mássalhangzó a következő szótagba kerül: *casă* [ká-szö]; *fericit* [fé-ri-csít].
2. A két magánhangzó közötti két mássalhangzó közül az első mássalhangzó az első szótagba, a második a következőbe kerül: *măr-fă* [măr-fö]; *a lup-tă* [á lup-tá]. Ha két magánhangzó között található a **bl**, **br**, **cl**, **cr**, **dr**, **fl**, **gr**, **pl**, **tl**, **tr** betűcsoport, mindkét tagja a következő szótagba kerül: *tă-blă* [tá-blö]; *fē-bră* [fé-brö]; *ști-clă* [szti-klö]; *a-drē-să* [á-dré-szö]; *a-fla* [á á-flá]; *pro-gram* [pro-grám]; *ne-plă-cut* [né-plö-kuť]; *tī-tlu* [tī-tlu]; *li-tru* [li-tru].
3. A két magánhangzó közötti három mássalhangzó **str** közül az **s** az első szótagba, a **tr** a következő szótagba kerül: *aus-tra-li-ăn* [á-usz-trá-li-án]; *ma-es-tru* [má-ész-tru]; *a-u-tos-tră-dă* [á-u-tosz-tră-dö]. Ugyanez a szabály vonatkozik a négy mássalhangzóra **nstr** is: *de-mon-stră-ți-e* [dé-mon-sztră-ci-jé]. Kivétel például az **nct** vagy **ndv** betűcsoport, melynek első két mássalhangzója az **nc**, **nd** az első szótagba, a harmadik betű a **t**, **v** a következő szótagba kerül: *punc-te* [punk-té]; *sănd-viș* [szánd-vis].

4. Ha két egymás melletti hang (egy hangsúlyos magánhangzó és egy félhangzó) **o+e**, **i+e**, **a+e**, **a+u**, **ă+i**, **i+e** külön szótagba kerül hangrésről vagy hangűrről (hiátusról) beszélünk: *po-e-zî-e* [po-é-zî-jé]; *a-er* [á-jér]; *a-ur* [á-ur]; *fă-î-nă* [fö-ji-nö]; *in-for-mă-tî-e* [in-for-má-ci-jé]. Viszont a kettőshangzó [oa] [iu] egy szótagot alkot: *moa-le* [moá-lé]; *broa-scă* [broá-szkö]; *cri-te-riu* [kri-té-riu].

Jelölések a szótárban

(Hangsúly, kiejtés, szótagolás, a főnév neme, többes számú alakja és a mondat magyar fordítása).

A címszó (**limbă maternă**) a következő információkat tartalmazza:

limbă maternă [lim-bö má-tér-nö] f. **anyanyelv**
 limbi materne ✧ Folyékonyan beszél angolul, de a
 ✧ El vorbeste engleza fluent, dar limba sa kínai az anyanyelve.
maternă este chineza.

A címszó fordításában aláhúzással kiemeljük a hangsúlyos magánhangzót: [i], [e], a szögletes zárójelben jelöljük a román hangsúlyt, a magyar ábécé szerinti kiejtést és a szótagoló elválasztást: *limbă maternă* [lim-bö má-tér-nö]. A szögletes zárójel után következik a főnév nemére utaló betű: **f.** /feminin/ magyarul nőnem. Majd a főnév többes számú alakja következik: *limbi materne*, és a magyar mondat román fordítása. Mindkét mondatban a címszó dőlt betűvel szerepel. Mivel a magyarban az *anyanyelv* összetett szó, a románban két szóval fordítjuk: *limbă maternă*.

Sok sikert kívánunk a nyelvtanuláshoz!

A szerző

RÖVIDÍTÉSEK

f. = feminin: nőnem

m. = masculin: hímnem

n. = neutru: semlegesnem

s. = singular: egyes szám

fără formă de feminin = nincs nőnemű alakja

fără formă de masculin = nincs hímnemű alakja

fără formă de singular = nincs egyes számú alakja

fără formă de plural = nincs többes számú alakja

BIBLIOGRÁFIA – BIBLIOGRAFIE

Academia Română Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”: *DOOM Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic*, Univers Enciclopedic, Bukarest, 2005

Academia Română Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”: *Gramatica de bază a limbii române*, Univers Enciclopedic Gold, Bukarest, 2010

Academia Română Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”: *DEX Dicționarul explicativ al limbii române*, Univers Enciclopedic, Bukarest, 1998

Dicționar român-maghiar – Román-magyar szótár, Szerkesztők: Lázár Edit, Román Győző, Bukarest, 2015

Magyar szókinccstár. Rokoneértelmű szavak, szólások és ellentétek szótára. Főszerk.: Kiss Gábor, TINTA Könyvkiadó, Budapest, 1999

Magyar-román szótár — Dicționar maghiar-român, Szerkesztők: Reinhardt Erzsébet, Lázár Edit, Román Győző, Bukarest, 2005

Román nyelvtan, Farkas Jenő, Palamart Kiadó, Budapest, 2007

Román nyelvvizsga írásbeli feladatok: alapfok, középfok, felsőfok, Farkas Jenő, Palamart Kiadó, Budapest, 2005